

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Trojaanse objecten in het Allard Pierson Museum

van Wijngaarden, G.J.

Publication date

2018

Document Version

Final published version

Published in

APm: Allard Pierson mededelingen

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Wijngaarden, G. J. (2018). Trojaanse objecten in het Allard Pierson Museum. *APm: Allard Pierson mededelingen*, 118/119, 14-15.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

APm

ALLARD PIERSON MEDEDELINGEN
118 / 119 - 2018

Jaap M. Hemelrijk
(1925 - 2018)

Anthropos

Een man van
buitengewoon formaat

Allard Pierson Museum Amsterdam

Trojaanse objecten in het Allard Pierson Museum

Gert Jan van Wijngaarden

Een van de eerste keren dat ik Jaap Hemelrijk mocht meemaken, was niet lang voor zijn emeritaat. Voor het begin van een college hield hij een betoog dat het toch erg belangrijk was dat de Universiteit van Amsterdam archeologisch onderzoek zou doen in Turkije. Het was ons, tweedejaars studenten niet duidelijk waarom dit werd verteld; er leek ook geen relatie te zijn met het vak waarvoor we waren gekomen. Maar misschien is Hemelrijks pleidooi toch ergens in mijn hoofd blijven hangen, want sinds 2018 doe ik, namens de UvA, onderzoek in het antieke Troje in Turkije. Het leek mij daarom een mooie gelegenheid voor dit Vriendenblad ter zijner nagedachtenis de Trojaanse voorwerpen in het museum te bespreken.¹

Wolters die al in 1916 aan Scheurleer was aangeboden. Het betreft hier de archeoloog en verzamelaar Paul Wolters (1858-1936), die in München hoogleraar is geweest. Hij reisde in 1885-1887 door Klein Azië en heeft toen mogelijk ook Troje bezocht en de scherven opgeraapt. Het kan ook zijn dat hij ze van Heinrich Schliemann verkreeg. De Gennadius bibliotheek in Athene heeft vijf brieven van Wolters aan Schliemann, waaruit blijkt dat ze met elkaar in contact stonden. Over aardewerk wordt in die brieven niet gesproken, maar het is bekend dat Schliemann vaker archeologische vondstcadeau gaf. Waarschijnlijker is dat Wolters de vondst verwierf als medewerker van Wilhelm Dörpfeld op het Duits Archeologisch Instituut te Athene (1887-1896). Dörpfeld deed in 1893-1894 opgravingen in Troje; er zijn echter geen aanwijzingen dat Wolters daaraan deelnam.

DATERING

De burcht van Troje bestaat uit negen archeologische lagen die een bewoningsperiode omvatten van circa 3000 voor tot 500 na Christus. Een belangrijke scheiding in de archeologie van Troje is die tussen de prehistorische lagen (Troje I-VII) en de Grieks-Romeinse stad (VIII-IX). Het is opvallend dat alle Trojaanse vondsten in het Allard Pierson Museum uit de prehistorische fase dateren. Een kenmerkend object is de lange voet in grof, lichtgekleurd aardewerk (afb. 1). Deze behoort tot een driepotig schaalpje, zoals vooral de vroegste drie fasen van Troje gevonden worden (circa 3000-2200 voor Christus). Dit zou overeenkomen met op het fragment geschreven tekst: TROYA I. Schicht.

SPINKLOSJES

De collectie omvat negen spinklosjes van keramiek, met een doorsnede van enkele centimeters. Dit past bij Troje er zijn veel van dergelijke objecten gevonden. Op één zijn al onze spinklosjes onversierd en is op basis van vorm en kleur slechts een algemene datering in de Bronstijd

Afb. 1

Objecten uit de Wolters collectie nu in het Allard Pierson museum. Te zien zijn een spinklosje (APM 2400, diam. 4,4 cm), de bodem van een depas beker (APM 2999, diam. 4,5 cm) en een poot van een drievoet (APM 2521, l. 11 cm). Alle vondsten zijn te dateren in de Vroege Bronstijd, ca. 3000-2200 v.Chr.

In totaal bezit het Allard Pierson Museum 46 objecten die in verband kunnen worden gebracht met Troje. Het grootste deel van deze collectie is een groep van 33 scherven en negen spinklosjes die in een la in het depot van het museum liggen. Deze objecten heeft het museum in 1934 aangekocht als deel van de collectie van C.W. Lunsingh Scheurleer. Nog drie scherven zijn in 1949 in het museum gekomen als schenking van Hemelrijks voorganger, Emilie Haspels.² Tot slot bezit het museum een zogenoemde depas beker die in 1968 werd aangekocht.

De collectie Trojaanse objecten die van Lunsingh Scheurleer afkomstig is, kocht deze in 1922 van Paul Arndt (1865-1937) uit München, een bekende kunsthandelaar. Ze maakten deel uit van de collectie

Afb. 2
Zogenoemde Depas
Amphikypellon. Omdat ee
gevulde beker door de
smalle voet nauwelijks is
neer te zetten, wijst de vo
op het bestaan van een
drinkcultuur. Aardewerk,
h. 11,8 cm, Turkije, Bursa,
Vroege Bronstijd II-III,
2550-1700 v.Chr. APM 874

mogelijk. De versierde spinklos is helaas maar voor de helft overgebleven (afb. 1). De versiering is echter vrij karakteristiek en wordt aangeduid als *Bogenmuster*. Op basis van de versiering en de vorm is dit klosje in Troje II-III te dateren (circa 2500-2200 voor Christus).

DEPATA

De meest karakteristieke potvorm uit Troje is wel de zogenoemde *Depas Amphikypellon*. Vanwege het veelvuldig voorkomen van deze twee-orige bekers in Troje meende Heinrich Schliemann een connectie met de Trojaanse oorlog en de *Ilias* te kunnen maken (*Ilias* 1.584; 6.220). De bekers zijn echter veel ouder en stammen uit de Vroege en Midden Bronstijd (circa 2700-1700 voor Christus). Ze komen voor in heel Turkije en het Egeïsche gebied.

Het Allard Pierson Museum heeft twee van deze bekers. De eerste is een fragment roodbruin gebrand aardewerk uit de Wolters collectie (afb. 1). Het is de bodem van een smal type depas beker zoals er vele in Troje II en III (circa 2500-2200 voor Christus) zijn gevonden. De tweede depas beker (afb. 2) is aangekocht in 1968 bij Kunsthandel Mol in Amsterdam. Hij zou verworven zijn in Bursa, circa 200 km oostelijk van Troje. Het betreft een opmerkelijk

gaaf exemplaar, met twee bewaard gebleven oren.³ Dit doet vermoeden dat de beker uit een graf afkomstig is: in een nederzettingscontext overleven ze zelden met beide oren.⁴ Anders dan de meeste depata in Troje is dit exemplaar van fijn, grijs aardewerk en zijn er enkele groeven rond de hals, wat doet denken aan metaalimitatie.⁵ Al met al is het nog maar de vraag of onze beker oorspronkelijk uit Troje komt. Hij is waarschijnlijk in het einde van de Vroege of in de Midden Bronstijd te dateren.

De collectie Trojaanse objecten is bescheiden, maar geeft een overzicht van het prehistorische aardewerk dat in Troje gevonden wordt. Het is dat er nummers en stickers op zitten, anders had ik zomaar kunnen denken dat het vondsten uit onze eigen opgravingen waren.

LITERATUUR

- Balfanz, K., *Bronzezeitliche Spinnwirtel aus Troia*, *Studia Troica* 5 (1995) 117-144.
 Bilgen A.N., A. Kuru, A group of Depas Amphikypellon from Seyitömer mound, *Anadolu* 41 (2015) 1-23.
 Blegen, C.W. (ed.), *Troy I. Excavations conducted by the University of Cincinnati 1932-1938* (Cincinnati: University of Cincinnati 1950).
 Spanos, P.Z., *Untersuchung über den bei Homer 'Depas amphikypellon' genannten Gefäßtypus* (Tübingen: Verlag Ernst Wasmuth 1972).

NOTEN

1. Voor dit artikel ben ik zeer geholpen door Wout Arentze, Geralda Jurriaans-Helle, Nina Magdelijns, Filiz Songu en Anne Versloot, waarvoor dank. Ook ben ik dank verschuldigd aan Natalia Vogeikoff-Brogan van de Gennadius bibliotheek in Athene. Eventuele onjuistheden zijn natuurlijk geheel voor mijn rekening.

2. Haspels verbleef lange tijd Turkije, maar er is geen bezor van haar aan Troje bekend. Mogelijk is zij na de oorlog in Troje geweest en heeft ze de scherven daar opgeraapt. (Mondelinge mededeling F. Songu)

3. Een van de oren is aan de onder- en bovenkant gerestaureerd.

4. Het merendeel van de bekende depata is in een nederzetting gevonden. Voor het sporadisch voorkomen in graven, zie Spanos 1972, 79.

5. Er is een aantal depata in zilver of goud, zie bijvoorbeeld in het British Museum, no. 132150.